

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE YÖNELİK TÜRKİYE'DE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Arş. Gör. Murat TUNCER*
Dr. Öğr. Üyesi Burcu GEZER ŐEN**

ÖZET

İnsan haklarını ve kadın-erkek eşitliğini benimsemiş çocuklar yetiştirmek 21. yüzyıl modern okul öncesi eğitim anlayışının temel ilkelerinden biridir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitliği algısının oluşturulmasında okul öncesi eğitim kurumlarının etkisi göz ardı edilemez. Toplumun geleceğinin şekillendirildiği okul öncesi dönemde çocuklara eşitlik algısının kazandırılmasının önemi son yıllarda ülkemizde ve dünyada gerçekleşen olumsuz vakalara bakılınca daha da iyi anlaşılmaktadır. Bu nedenle çocuklara kişilik gelişimlerinin de büyük oranda şekillendirildiği bu dönemde doğru ve olumlu toplumsal cinsiyet algısının kazandırılması kritik değer taşımaktadır. Ülkemizde okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği algısının kazandırılmasına yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Derleme türünde hazırlanmış olan bu çalışmada okul öncesi dönemde toplumsal cinsiyet eğitimine yönelik Türkiye'de yapılmış olan birtakım çalışmalar incelenerek toplumsal cinsiyet kavramı açıklanmış ve okul öncesi eğitim üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, Çocuk, Toplumsal cinsiyet eşitliği, Türkiye.

GENDER EQUALITY STUDIES IN PRESCHOOL EDUCATION IN TURKEY

ABSTRACT

Raising children who have adopted human rights and gender equality is one of the basic principles of the 21st century modern preschool education concept. For this reason, the influence of preschool education institutions can not be ignored in creating gender equality perception. The importance of bringing this sense of equality to children in the preschool period, when the future of society is shaped, is better understood by considering the negative cases in our country and in the world in recent years. For this reason, it is of critical importance for children to acquire the right gender perception in this period when their personality development is shaped in large measure. In our country, various studies aiming at gaining the perception of gender equality in preschool education are carried out. In this study prepared in the form of review, some studies on gender education in the preschool period are examined and the concept of gender is explained.

Keywords: Preschool education, Child, Gender Equality, Turkey.

* Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, murattuncer@firat.edu.tr, orcid.org/0000-0002-9112-3131

** Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, burcugezersen@firat.edu.tr, orcid.org/0000-0003-3782-2377

GİRİŞ

Araştırmanın Problemi

İlk çağlardan itibaren kadın ve erkek cinsiyetleri arasında süregelen güç mücadelesi toplumların günlük hayatlarını, aile yapılarını, yaşam biçimlerini ve dolayısıyla kültürlerini şekillendirmektedir. Bu güç mücadelesi zamanla *toplumsal cinsiyet* adı verilen kültürel bir kavramın doğmasına neden olmuştur. Cinsiyet bireyin genetik ve bedensel olarak gösterdiği kadın ya da erkek özelliklerini temsil ederken; toplumsal cinsiyet bireye içinde yaşadığı toplum tarafında yüklenen görev ve sorumlulukları, aynı zamanda da algılanma biçimini temsil etmektedir (Üner, 2008). Toplumsal cinsiyet kavramı, dünyanın farklı coğrafyalarındaki farklı kültürlerce farklı şekillerde algılanmış ve kadın-erkek rolleri buna göre belirlenmiştir. Kimi zaman erkeğin kadına üstünlüğü şeklinde kabul gören bu algı, olumsuz toplumsal ritüelleri ve davranış biçimlerini de ortaya çıkarmıştır. Toplumsal cinsiyet kavramının kadın-erkek eşitliği şeklinde doğru biçimde ele alınması önem taşımaktadır. Yaşanan olumsuz örneklerle bakılınca, toplumsal cinsiyet algısının incelenmesine olan ihtiyaç daha da artmaktadır. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği ancak ve ancak toplumdaki politik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik sistemler arasında var olan derinlemesine bütünleşik ilişkiyi kabul edersek elde edilebilir (Lynch ve Baker, 2005). Bu doğrultuda gerçekleştirilen çalışmada, okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyete ilişkin ülkemizde yapılan çalışmalar incelenmiştir. Okul öncesi eğitimin yanı sıra sosyoloji disiplini de ilgilendirmesi bakımından toplumsal cinsiyet kavramı iki alan yazında da taranmış ve mevcut durum özetlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla gerçekleştirilen çalışma derleme biçiminde olup Türkiye’de okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik gelişmelerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ülkemizdeki çalışmaların derlenerek toplumsal cinsiyet kavramını okul öncesi eğitim üzerinden değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyete yönelik çıkarımlarda bulunarak öneriler sunulmaktadır. Araştırma yakın hedefi itibarı ile ebeveynlere, öğretmenlere ve araştırmacılara; uzak hedefi itibarı ile ise eğitim politikalarının belirleyicilerine okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmalara dönük bir kaynak olmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırmalarda veri toplamada kullanılan yöntemlerden biri olan derleme yöntemi kullanılmıştır. Derleme yöntemi; araştırılan konuyu daha önce çalışmış olan araştırmacılar veya kurumlardan elde edilen çalışma sonuçları, yazılar, belgeler gibi pek çok dokümandan yararlanılarak yeniden rapor etme işlemidir. Araştırılan konuya dönük olması beklenen her türlü kitap, gazete, yazı, mektup veya belge derlemede birer doküman olarak kullanılabilir. Derleme çalışmalar bu bağlamda bir konu hakkında kapsamlı şekilde veriler toplayıp yeni sentezler kurması bakımından önemli bir yöntemdir (Tarhan, 2010). Türkiye’de okul öncesi dönemde toplumsal cinsiyet eşitliği algısını oluşturmaya yönelik yapılan çalışmalarını değerlendirebilmek için ilgili alan yazın taranmış ve bu taramalar sonucunda ülkemizdeki mevcut durum betimlenmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

Cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olmak üzere sosyolojide iki sınıfa ayrılmaktadır. Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımının tarihi son derece yenidir. Oakley (1972)'in *Sex, Gender and Society* adlı kitabında “Cinsiyet biyolojik açıdan erkek-kadın ayrımını anlatırken, toplumsal cinsiyet ise erkeklik ile kadınlık arasındaki toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmedir.” şeklindeki ifadesiyle toplumsal cinsiyet (gender) kavramına sosyolojide ilk defa yer vermiştir. Biyolojik cinsiyet, tipik olarak bir kişinin genetik ve anatomik niteliklerinden bahsetmek için kullanılır. Yani biyolojik cinsiyet; erkek ve kadın bedenindeki biyolojik farklılıklara vurgu yapar. Toplumsal cinsiyet ise kültürel ve farklı kültürlerde değişik şekillerde tanımlanan eril ve dişil niteliklerle her iki gruba yüklenen toplumsal sorumluluk ve davranış modellerine işaret eder (Bhasin, 2003; Bilton, 2008). Yani biyolojik cinsiyetin aksine toplumsal cinsiyette fiziksel farklılıklardan öte; kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili değerler, beklentiler, yargılar ve roller bulunmaktadır (Ersöz, 2010). Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar salt biyolojik nedenlerle açıklanamayacağı için toplumsal nedenlerin de değerlendirilmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Toplumsal cinsiyet algısı toplumdaki kadın ve erkeklerin toplumsal hayata katılım biçimlerini ve yoğunluğunu büyük ölçüde etkiler (Ökten, 2009) ve her iki cinse farklı sorumluluklar yükler (WHO, 1998). Oysa toplumsal cinsiyet algısı ile kadın ve erkek rolleri ayrıştırılmadan önceki dönemlere bakılınca, bir cinsiyetin diğerinden herhangi bir üstünlüğünün söz konusu olmadığı görülmektedir (Arslan, 2000). Tan (1979) da “Kadın'ın Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi” adlı çalışmasında; kadın-erkek arasındaki statü ayrışmasının kaynağının metallerin keşfedilmesi, hayvancılığın, dokumacılığın ve tarla kültürünün gelişmesi ile aile olgusunda mülkiyet kavramının gelişmesi olduğunu belirtmiştir. Kadın-erkek arasındaki eşitliğin bozulmasıyla birlikte erkeğin iktidarı eline geçirmesi *hegemonik erkeklik* denilen baskın erkeklik imgesini doğurmuştur (Sancar, 2011). Kadın üzerinde baskı kuran hegemonik erkeklik olgusu, bunun doğal bir sonucu olarak *feminizm* adı verilen bir kadın hareketini de ortaya çıkarmıştır. Kadınlar tarafından başlatılan bu karşı hareket; kadın erkek ilişkisini aile, eğitim, kültür, iş hayatı ve siyasi hayat gibi birçok alanda sorgular. Ayrıca feminizm, toplum hayatındaki erkek üstünlüğünü ve erkek merkezli normları sona erdirmeyi ve yerini kadınsı değerlere bırakmayı amaçlayan siyasal bir harekettir (Çaha, 1996). Feminizm kadın mağduriyetlerini gidermeyi ve önüne geçmeyi hedeflemektedir. Çünkü günümüz dünyasına ve yakın tarihine bakıldığında kadınların olumsuz toplumsal cinsiyet algısı nedeniyle pek çok sosyal, ekonomik ve yasal haklar açısından mağdur edildikleri görülebilmektedir (Üner, 2008). Dünyanın farklı coğrafyalarında cinsiyetinden ötürü kadınlar pek çok baskıyla karşı karşıya kalabilmekte, özgürlüğü kısıtlanmakta, katı geleneksel uygulamalara maruz kalabilmekte ve hatta hayatı son bulabilmektedir. Yoksulluk oranlarına bakıldığında da kadınların mağdur oldukları görülmektedir (Assembly, 2000). Dünyada günde bir dolardan daha az bir gelire geçimini sağlayan 1,3 milyar mutlak yoksulun üçte ikisini kadınlar oluşturmaktadır. Dünya geneline bakıldığında, kadınların daha zor koşullarda yaşamını sürdürdüğü ve daha yoksul olduğu görülmektedir (Şengül, Fisunoğlu, 2014). Yani kadınların erkeklerle eşit haklarda yaşayabilmelerinden öte hayatta kalabilmeleri bile birçok sıkıntıyı aşabilmelerine bağlıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan bu gibi birçok sorunu ortadan kaldırmak amacıyla 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından CEDAW (ing: Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women / Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) imzalanmıştır. Bu uluslararası antlaşma aynı zamanda evrensel düzeydeki ilk ve temel

referans olma niteliğini taşımaktadır. Türkiye de bu sözleşmenin ortaklarından (UNICEF, 2003).

Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimde Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

Eğitim alanında dünya genelindeki gelişmelere rağmen toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin sürdüğü, kadınların ve kız çocuklarının eğitim fırsatlarından yeterli derecede faydalanmadığı kolayca görülebilmektedir. Ne yazık ki ülkemizde de bu konuda çeşitli olumsuzluklar yaşanabilmektedir. Bu nedenle eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ülkemizde öncelikli hedeflerden biridir. Bu doğrultuda, okur-yazarlık ve okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmektedir (Atlama ve Özsoy, 2009). Toplumsal cinsiyet algısının erken çocukluk yıllarında gelişmeye başladığı göz önüne alındığında, özellikle Milli Eğitim Bakanlığının okul öncesi eğitime ilişkin kurumlarının bu konudaki sorumluluk ve yükümlülüklerinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. MEB bu konuda yürüttüğü faaliyetlerinde kız ve erkek öğrenciler için eğitimde fırsat eşitliği ilkesini gözetmekte, eğitimde fırsat eşitliğini yasal ve anayasal güvence altına almaktadır. Devlet güvencesinin yanı sıra eğitimde fırsat eşitliği hakkı bir takım uluslararası faaliyetlerce de desteklenmektedir. Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler (BM)’in Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’ini imzalamış, Pekin Deklarasyonu’na üye olmuş ve Avrupa Birliği (AB)’nin Ulusal Rapor’unu kabul etmiştir. Bu taahhütleri kabul ederek ülkemiz eğitimde cinsiyet eşitliğini sağlamaya ve korumaya yönelik pek çok tedbiri kabul etmiştir (Sayılan, 2012). Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik eğitim politikasının izleri yürütülen projeler ve üretilen eğitim materyallerinde kendini göstermektedir. Bu politikaların etkililiğinin önemli göstergelerinden biri istatistiksel verilerdir. Aşağıda toplumsal cinsiyet algısı bakımından Türkiye’de kız ve erkek çocukları arasındaki okullaşma oranlarının yıllara göre dağılımı sunulmuştur:

Tablo 1. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yıllara Göre Öğrenci Dağılımı (Türkiye)

Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yıllara Göre Öğrenci Dağılımı	Kız Öğrenci Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı
2003 - 2004	164.753	179.988
2004 - 2005	207.812	226.959
2005 - 2006	263.799	286.347
2006 - 2007	306.597	334.252
2007 - 2008	335.553	366.209
2008 - 2009	383.732	421.033
2009 - 2010	469.527	511.127
2010 - 2011	535.522	580.296
2011 - 2012	562.504	607.052
2012 - 2013	515.754	562.179
2013 - 2014	504.301	555.194
2014 - 2015	549.414	607.247
2015 - 2016	575.757	633.349
2016 - 2017	632.944	693.179

Kaynak: MEB (2017)

Tablo 1. incelendiğinde ilk olarak her geçen yıl iki cinsiyete göre de okullaşma oranlarının arttığı görülmektedir. Bunun yanında ülkemizde kız çocuklarının okullaşma oranlarının gayet yüksek olduğu, ancak 2003-2017 yılları boyunca erkek çocukların oranlarının kızlara göre hep daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu da toplumsal cinsiyet algısının kadınların öğrenim görmeleri konusundaki olumsuz etkisinin bir sonucu olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Toplumumuzda kız çocuklarına atfedilen süregelen sorumluluğun evlenme, ev işleri ve çocukların bakımı olması; erkek çocuklarının ise okuyup

veya çalışıp ailesinin geçimini sağlamak olduğu düşüncesi bu farka sebep olmuş olabilir. Tablo 1. incelendiğinde göze çarpan bir diğer tespit ise özellikle 2008 yılı sonrasında bu farkın daha da arttığıdır. Bu artışın sebebi hakkında mutlak bir değerlendirmede bulunmak için yeterince bilgi mevcut değildir. Sayılan (2012), bu konuda ülkemizde her seviyede okullaşma oranlarının her yıl arttığını ancak; sosyoekonomik sınıfsal ve bölgesel anlamda eşitsizliklerin yanı sıra cinsiyete ve etnik kökene bağlı eşitsizliklerin de sürmekte olduğunu belirtmiştir. Sayılan, bu eşitsizliklerin kaynağını ise eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya ilişkin yürütülen eğitim politikalarının yetersizliğine bağlamaktadır.

Bu doğrultuda ülkemizde toplumsal cinsiyet eğitimi bağlamında MEB ve diğer paydaşların yürütmekte olduğu çalışmaların mevcut olumsuz durumun yeterince önüne geçemediği görülmektedir. Ancak yine de yakın zamanlarda ülkemizde okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet algısını incelemesi bakımından yürütülen birtakım çalışmaları yadsımamak gerekir. Bu çalışmalar arasında okul öncesi dönemde toplumsal cinsiyet kavramını ele alan çalışmalardan bazıları ve yakın zamanda ülkemizde yürütülen örnek bir toplumsal cinsiyet eşitliği hareketi olduğu düşünülen bir proje aşağıda sunulmuş ve değerlendirilmiştir:

1. Okul Öncesi Eğitim Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi'nde (OBADER) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Vurgusunun Baba Katılımı Özelinde İncelenmesi (Ünlü Çetin, 2016): Bu çalışmada 2013 yılında MEB tarafından yayımlanmış olan Okul Öncesi Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi (OBADER), toplumsal cinsiyet eşitliğini benimseme bağlamında baba katılımına yönelik olarak incelenmiştir. Nitel yöntemde yürütülen çalışmada içerik analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda OBADER'in baba katılımları bakımından geleneksel toplumsal cinsiyet algısının ötesine çıkamadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuca bağlı olarak toplumsal cinsiyet eşitliği bilincini sağlayabilmek adına baba katılımlarını artıracak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

2. Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinliklerinin Anasınıfına Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarına Etkisi (Şıvgın ve Deniz, 2017): Araştırma nicel yöntemli olup bir ön test ve son test deneysel çalışmasıdır. Araştırmanın örneklemini Kocaeli'nin Darıca ve Gebze ilçelerindeki ilkokullara bağlı iki anasınıfında öğrenim gören 80 çocuk oluşturmuştur. Anasınıflarındaki çocuklar deney ve kontrol grupları şeklinde 40'ar kişiler halinde iki gruba ayrılmıştır. İlk olarak tüm çocuklara araştırmacılar tarafından geliştirilen "Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı" uygulanmıştır. Daha sonra ise deney grubundaki 40 çocuğa yine araştırmacılar tarafından geliştirilen "Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinlikleri" uygulanmıştır. Deneyden önce tüm çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algılarının benzer olduğu görülürken, deneyden sonra deney grubundaki çocukların algılarında olumlu değişimler olduğu yönünde anlamlı farklılık görülmüştür ($F[1,7] = 44,05, p < .0001$). Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucunda deney grubundaki çocukların meslekler, ev içi ve ev dışı görevler/işler, oyuncaklar ve oyunlarla ilgili toplumsal cinsiyete dönük kalıp yargılarının azaldığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara yönelik olarak öncelikle aile olmak üzere, okullara, medya kuruluşlarına ve topluma yönelik öneriler sunulmuştur.

3. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarının İncelenmesi (Yağan Güder, 2014): Araştırma okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesi amacıyla Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiş bir doktora tez çalışmasıdır. Ayrıca çocukların algılarının yanı sıra, annelerinin ve aile yapılarının toplumsal cinsiyet algıları ile annelerinin ve aile yapılarının onların toplumsal cinsiyet algılarındaki etkileri betimlenmeye çalışılmıştır. Çalışma grubu olarak alt sosyoekonomik gelir düzeyindeki ailelere mensup anasınıfına giden 8 çocuk, bu çocuklardan 6'sının annesi,

diğer 2'sinin ise anneanneleri oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan her ailenin özel bir durumu temsil ettiği düşünülerek çalışma nitel yöntemin gömülü çoklu durum çalışması deseninde yapılmıştır. Veriler çocuklarla görüşme, gözlem ve etkinlik; anne ve anneannelerle ise görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakılınca, çocukların oyun, oyuncak, kıyafet seçimi ve renk tercihlerinde toplumsal cinsiyet normlarıyla uyumlu oldukları; özellikle oyun ve oyuncak tercihlerinde ebeveyn –özellikle de baba- figürünün baskısı saptanmıştır. Ayrıca karşı cinsten kardeşinin olup olmamasının da yine anlamlı bir fark yarattığı sonucuna erişilmiştir. Ancak çocukların oyun ve oyuncak seçimlerinde bireysel tercihlerinin ise bu sonucun aksine olduğu da tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, araştırmanın yazarları tarafından çocukların cinsiyet rolleri açısından toplumun kalıpyargılarından etkilendikleri ve kız çocuklarının erkek çocuklarına nispeten bu konuda daha olumsuz kalıpyargılara sahip oldukları şeklinde yorumlanmıştır. Annelerin ise erkek çocuklarında daha fazla olmak üzere çocuklarının toplumsal cinsiyet normlarına uygun şekilde oyun ve oyuncak seçtikleri görülmüştür. Ayrıca annelerin erkek çocuklarına olumlu özellikler yükledikleri, kız çocuklarına ise olumsuz özellikler yükledikleri; kız çocuklarından beklentilerinin erkek çocuklarından fazla olduğu ve başlıca beklentilerinin kızlarının ev işlerine yardımcı olmaları olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın diğer bir sonucunun ise anne ve çocuklar arasındaki oyun-oyuncak ve arkadaş seçimlerinde ortak tutum olduğu tespit edilmiş; bu bulgu da aile yapısının çocukların toplumsal cinsiyet algılarının oluşmasında önemli etkisi olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

4. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı; Hedef 5: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (UNDP, 2017): Birleşmiş Milletlerin öncü küresel kalkınma ajansı olan BM Kalkınma Programı (UNDP) günümüzde 170'den fazla ülkede çalışmalarını sürdürmekte olan ve küresel çapta sorunları ele alan bir kuruluştur. UNDP, 20-22 Haziran 2012 tarihlerinde Brezilya'nın başkenti Rio de Janeiro'da birçok ülkeyle birlikte Türkiye'nin de katıldığı Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nı düzenlemiştir. Bu konferansta sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yoksulluğu yok etmek, Dünya'mızı korumak ve tüm dünyada barış ve refahı sağlamak amacıyla 17 Küresel Hedef belirlenmiştir. Bu hedefler birbiriyle bütüncül olarak ele alınmaktadır. Konferansta alınan kararlar Ocak 2016'da yürürlüğe girmiş ve Birleşmiş Milletler tarafından finanse edilmektedir. Bu hedefler Binyıl Kalkınma Hedeflerinin devamı niteliğinde şekillendirilmiştir. Birleşmiş Milletlerin ve UNDP'nin bir üyesi olan ülkemizde bu hedefleri uygulamaya çalışan kuruluş olarak UNDP Türkiye çalışmalar yürütmektedir. UNDP Türkiye temel üç ilkesinin yanı sıra Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin beşincisi olan toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama üzerine de çalışmalar yürütmektedir. Kadınlara toplum hayatındaki konumunu ve haklarını güçlendirerek toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya çalışan UNDP Türkiye, bu konuda yerel yönetimler, özel sektör ve üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortak faaliyetler yürütmektedir. Toran (2017), ülkemizde erken çocukluk döneminde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmektedir. Bu noktada UNDP Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarının özellikle erken çocukluk döneminde oldukça önemli olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği sayesinde kız çocuklarının ve kadınların dezavantajlarının giderilmesi ile toplumdaki ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadının toplumdaki konumunun sağlanması 2030 hedefleri arasındadır.

5. Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi (ETCEP): Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi'nin kısa adı olan ETCEP, temel amacı itibarıyla toplumsal cinsiyet eşitliği bilincini oluşturmak, yaygınlaştırmak ve eğitim sistemimizin tüm tabakalarında kadın-erkek eşitliğini sağlamaya çalışmaktadır. Proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmiştir. Sözleşmesi, Merkezi

Finans İhale Birimi tarafından imzalanmış olan ETCEP'in yararlanıcısı Milli Eğitim Bakanlığıdır. Ayrıca, Ankon Danışmanlık(Türkiye) ve TEPAV(Türkiye) gibi iç paydaşların yanı sıra British Council(İngiltere), FCG International(Finlandiya), Fondazione Giacomo Brodolini(İtalya) ve SIPUI(İsveç) gibi dış paydaşlar da projenin konsorsiyum ortaklarıdır. ETCEP, MEB okullarında öğrenim görmekte olan kız ve erkek öğrencilere kadın-erkek öğrencilerde toplumsal cinsiyet eşitliği algısını yaratmak ve bu konuda bir duyarlılık geliştirebilmek için üç temel hedef belirlemiştir:

i. Okullarda görev yapmakta olan idari ve akademik çalışanlara yönelik geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Teminat Aracı (OTCETA)'nın uygulanmaya hazır hale getirilmesi,

ii. Toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin eğitim sistemimizin bütününde bir kabul haline getirilmesiyle MEBin gücünü artırması (güncel mevzuatın ve MEB politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında incelenmesi, okul öncesi eğitimden orta öğretime kadarki tüm ders kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında incelenmesi ve MEBin tüm çalışanlarının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında bilinçlendirilerek duyarlılıklarının artırılması ve

iii. Yerel ve ulusal anlamda amacıyla öğrenciler, anne-babalar ve okulun tüm idari ve akademik çalışanlarına yönelik iletişim faaliyetleri, medya kampanyaları yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığının artırılması.

ETCEP projesi bu hedefler doğrultusunda okul öncesi eğitim, ilkökul ve orta öğretim düzeyindeki tüm öğrencilere, anne-babalara, bu konularda çalışmakta olan sivil toplum kuruluşlarına, eğitim sistemi belirleyicilere ve MEBin tüm kademelerdeki çalışanlarına (MEB merkez teşkilatı, öğretmenler, okul yöneticileri, maarif müfettişleri, rehberlik hizmetleri çalışanları vb.) ulaşmayı hedeflemektedir. Proje belirlenen 10 pilot ilin (Batman, Erzurum, İzmir, Karaman, Malatya, Mardin, Samsun, Sivas, Şanlıurfa ve Trabzon) her birinden 4'er okul olmak üzere toplamda 40 okulda 24 ay süresince uygulanmıştır (ETCEP, 2017).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Alan yazında toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı kadın ve erkeklerin, kız ve erkek çocukların hak ve imkanlardan tam ve eşit biçimde yararlanmaları, sorumlulukları eşit olarak bölüşmeleri olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği kadın ve erkeğin ayrılaştırılması anlamına gelmez; hakların, imkanların ve sorumlulukların cinsiyet temelinde farklı biçimlerde tanımlanmasının önüne geçer. Toplumsal cinsiyet eşitliği herhangi bir konuda plan, program ve politika hazırlama ve uygulama süreçlerinde kadın ve erkeklerin ihtiyaçlarının, beklentilerinin ve önceliklerinin farklı olabileceğini kabul eder. Bu ihtiyaç, beklenti ve önceliklerin dikkate alınmasını gerektirir. Bu nedenle de, toplumsal cinsiyet eşitliği hem bir insan hakları meselesidir, hem de insan merkezli kalkınmanın önkoşulu ve göstergesidir. Türk Eğitim Sisteminde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin okul öncesinden başlayarak eğitimin tüm kademe ve düzeylerine yaygın şekilde var olduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitimde başlayan toplumsal cinsiyet eşitsizliği eğitimin ileri kademelerine gidildikçe artmaktadır. Eğitimin her düzeyindeki toplam okullaşma oranları ile toplam nüfusun okuryazarlık durumu birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye çok yönlü eğitim eşitsizliği ile yüz yüzedir. Sayılan (2012) her düzeydeki okullaşma oranlarının yıllar itibarıyla artmasına rağmen, eğitime erişimde yapısal eşitsizlikleri telafi etmeye yönelik eğitim politikalarının gündeme getirilmediği için sınıfsal ve bölgesel eşitsizliklerin yanı sıra, cinsiyet ve etnisiteye dayalı eşitsizliklerin de varlığını koruduğunu savunmuştur. Erken çocukluk eğitiminde sürdürülebilir kalkınma alanında Türkiye'de genellikle farkındalık düzeyi ve etkilemeye yönelik araştırmalar yürütülmekte; öğretim programı, okul ortamı ve

öğretmenlerin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar ise yetersiz seviyede kalmaktadır. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimde kız ve erkek çocuklarına her türlü kalıp yargıdan uzak, gerçek anlamda eşit haklar tanınması, eşit fırsatlar sağlanması ve eşit muamelenin güvence altına alınması anlamına gelir. Bu hedefe eğitime erişim, eğitim ortamları ve süreçleri ile eğitim yönetiminin kız ve erkek çocukların farklı öncelikleri, ihtiyaçları ve beklentilerini dikkate alan plan, program, politika ve uygulamalar yoluyla ulaşılabilir.

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi (ETCEP), okullardaki kız ve erkek çocuklar arasında toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesini yaygınlaştırmayı ve eğitim sisteminde eşitliğe ve toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımın benimsenmesine katkıda bulunmayı amaçlayan önemli bir projedir. ETCEP'in amaçları tüm okulu toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hale getirecek araçları geliştirmek, eğitim politikaları ve mevzuatını, öğretim programlarını ve ders kitaplarını gözden geçirerek, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tavsiyeler oluşturmak ve bunları yetkililere iletmek, eğitimciler için eğitim paketleri oluşturarak, çok sayıda eğitimciyi eğitmek, okul ve yakın çevresinden başlayarak, toplumun farklı katmanlarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmak şeklindedir. Proje sonunda "Okullar için Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya" yönelik, okuldaki eğitim-öğretim personeli ve idari personel için kılavuz ve değerlendirme aracı niteliğinde bir araç geliştirilmiştir. Bunun yanı sıra, tüm eğitim sektöründe eşitlikçi ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımının yaygınlaştırılması konusunda MEB'in kapasitesi geliştirilmiştir. Ayrıca merkezi ve yerel kampanyalar aracılığı ile öğrencilerin, ebeveynlerin, eğitim-öğretim personeli ve idari personelin eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalıklarının artırılması sağlanmıştır. Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde, toplumsal cinsiyet eşitliği algısının önemine büyük ölçüde vurguda bulunduğu görülmektedir. Konuya ilişkin yürütülen yurt içi ve yurt dışı çalışmalar ve bu çalışmaların sonuçları incelendiğinde ise, son yıllarda hem ülkemizde hem de dünya genelinde çeşitli anlaşmalarla ve projelerle toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin çok sayıda girişimin var olduğu söylenebilir. Ancak istatistikler incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin tam olarak sağlanamadığı, okul öncesi dönemde toplumsal cinsiyet eşitliği algısının geliştirilmesi konusundaki çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir.

Bu doğrultuda, toplumsal cinsiyet eşitliği algısının geliştirilmesine ilişkin çalışmaların artırılması ve çeşitlendirilmesi gerektiği, özellikle de çocuklara okul öncesi dönemde yani en erken yaşlarda bu bilincin verilmesi gerektiği söylenebilir. Kız ve erkek çocukların farklı gereksinimlerini dikkate alan ve okullarda çocuk hakları doğrultusundaki uygulamalara ağırlık veren eğitim programları ve eğitim ortamları oluşturulmalıdır. Eğitim politikaları bu amaca yönelik olarak yeniden ve daha kuvvetli biçimde düzenlenmelidir. MEB'in yararlanıcısı olduğu Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi (ETCEP) gibi toplumsal cinsiyet algısını düzenleyen projelerin sayısı, özellikle temel eğitim başta olmak üzere her eğitim kademesinde artırılmalıdır. Çocukların toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik algılarının temellerinin atıldığı aile ortamlarına yönelik olarak ise anne babalar bilinçlendirilmeli ve bu konuda medyanın gücünden etkin şekilde yararlanılmalıdır. Son olarak çocukların oyun, oyuncak ve kıyafetlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusunun yapılması ve ürünlerde işlevsellik özelliğinin dikkate alınarak denetlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Arslan, Ş. A. (2000). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik. Başbakanlık.
- Assembly, U. G. (2000). Women 2000: Gender Equality, Development and Peace for The Twenty-First Century. New York.
- Atlama, S. ve Özsoy, C. (2009). Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Türkiye'nin Karşılaştırmalı Analizi.
- Bhasin, K. (2003). Toplumsal Cinsiyet: Bize Yüklenen Roller. Kadınlarla Dayanışma Vakfı.
- Bilton, T., K. Bonnet, P. Jones, T. Lawson, D. Skinner, M. Stanworth, A. Webster, vd. (2008). *Sosyoloji*. Ankara: Siyasal.
- Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın*. Ankara: Vadi.
- Çetin, Ş. Ü. (2016). *Okul öncesi eğitim programı ile bütünleştirilmiş aile destek eğitim rehberi'nde (OBADER) toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusunun baba katılımı özelinde incelenmesi*. *Current Research In Education*, 2(2), 61-83.
- Ersöz, A. G. (2010). Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 167-182.
- ETCEP (2017). *Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği*. Erişim Tarihi: 10.09.2017. <http://etcep.meb.gov.tr/hakkimizda-detayi-1440845992122>.
- Güder, S. Y. (2014). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarının İncelenmesi. (Yayımlanmış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Lynch, K., Baker, J. (2005). Equality in education: An equality of condition perspective. *School Field*, 3(2), 131-164.
- MEB (2017). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2016/2017 yılı*. Erişim Tarihi: 10.09.2017. http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=270.
- Oakley, A. (1972). *Sex, Gender And Society*. Temple Smith, London.
- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: güneydoğu anadolu bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni. *Journal of International Social Research*, 2(8).
- Sancar, S. (2011). Türkiye'de Kadın Hareketinin Politigi: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler. *Birkaç Arpa Boyu*, 21, 61-117.
- Sayılan, F. (2012). *Toplumsal cinsiyet ve eğitim*. Fevziye Sayılan (Eds.).
- Şengül, S., Fisunoğlu, M. (2014). Türkiye'de Kadın Yoksulluğu. In *International Conference on Eurasian Economies*.
- Şıvgın, N., Deniz, Ü. (2017). Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinliklerinin Anasınıfına Devam Eden 60-72 Aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisi. *Journal of International Social Research*, 10(50).
- Tan, M. (1979). Çocuğun cinsiyetine göre ailenin başarıya etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12(1), 107-125.
- Tarhan, S. (2010). Türk Kamu Personel Yönetiminde Maaş Sisteminin Değişimi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi. Kocaeli.
- Toran, M. (2017). *Çocukluk eğitimi için sürdürülebilir kalkınma: Türkiye kökenli yayınlara yönelik bir değerlendirme*. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 33-44.

- UNDP (2017), *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*. Erişim Tarihi: 10.10.2017. <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/goal-5-gender-equality.html>.
- UNICEF (2003). *Eğitimin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi: Türkiye raporu*. Erişim Tarihi: 10.10.2017. http://www.unicef.org/turkey/pdf/_ge21.pdf.
- Üner, S. (2008). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi.
- WHO [World Health Organization], (1998). Gender and health, *Technical Paper*. Switzerland, Pp. 5-20.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The concept of gender is divided into two categories as biological sex and gender in sociology. Biological sex emphasizes biological differences but gender is cultural. As women and men, there are values about how the society perceives us and how they want us to behave. Gender perception greatly influences the form and intensity of participation of women and men in society. Gender roles bring different burdens to both sexes. As victims of gender perception, women are inequality in many economic, social and legal rights. Despite the developments in the world in education, it is seen that the inequalities based on social gender have continued and that women and girls have not benefited from educational opportunities at a sufficient level. Ensuring gender equality in education is one of Turkey's priorities. Various studies are being carried out in this direction. Given the fact that gender perception has begun to develop in early childhood years, the Ministry of National Education's primary education institutions have a great deal of responsibility and obligation in this regard. The Ministry of National Education treats its policy as an implicit goal of achieving gender equality in educational materials it produces. The Ministry of National Education's policy of equal opportunity in education is based on the recognition of equal opportunities for both genders. Gender equality in education is legally and constitutionally guaranteed. Today, besides this legal framework, some international commitments and acquisitions have expanded the right to education. Turkey signed the United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), The Beijing Declaration, the Convention on the Rights of the Child and committed to take measures to ensure gender equality in education within the framework of the European Union National Report. The development of understanding of gender equality and the examination of domestic and international practices is a necessity in terms of emphasizing the importance of this issue.

Purpose

The aim of this study is to compile the studies on gender equality in preschool education and to evaluate the concept of gender through preschool education. For this purpose, suggestions are made by making inferences about gender in preschool education. The research is aimed at parents, teachers and researchers with a close objective; it aims to be a source of studies on gender equality in preschool education by its distant goal.

Method

In this study, compilation method which is one of the methods used in collecting data in qualitative research is used. Compilation method; is the process of re-reporting the researched subject from many documents such as the results of the study, papers, documents obtained from the researchers or institutions that have worked before. All kinds of books, newspapers, articles, letters or notes are expected to be used as a document in the review. In this context, compilation studies are an important method in terms of collecting comprehensive data and establishing new syntheses on a subject (Tarhan, 2010). In order to evaluate the studies to create the perception of gender equality in Turkey in preschool, related field was scanned and the current situation in our country was tried to be described as a result of these scans.

Findings

In the context of gender education in our country, it is seen that the works carried out by MEB and other stakeholders do not sufficiently prevent the current negative situation. However, in recent times some studies conducted in Turkey in terms of examining gender perception in preschool education should not be denied. Among these studies, some of the studies on the concept of gender in preschool period and a project that is considered to be an exemplary gender equality movement in our country recently has been presented and evaluated. These studies are:

- Investigation of the emphasis on gender equality in the context of father participation in the “Integrated Family Support Education Guide (OBADER)” with preschool education program (Ünlü Çetin, 2016).
- The Effects of Gender Roles Training Activities on the Gender Gender Judgments of 60-72 Months Old Children Attending Kindergarten (Şıvgın and Deniz, 2017).
- Investigation of Gender Perception of Children in Preschool Children (Yağan Güder, 2014).
- United Nations Conference on Sustainable Development; Goal 5: Gender Equality (UNDP, 2017).
- The Project on Promoting Gender Equality in Education (ETCEP).

Discussion and Conclusion

In the literature, the concept of gender equality is defined as the full and equal enjoyment of the rights and opportunities of men and women and the equal distribution of responsibilities. Gender equality does not imply a differentiation of women and men; it prevents the identification of rights, opportunities and responsibilities on a gender basis in different ways. Gender equality recognizes that women's and men's needs, expectations and priorities may be different in planning, implementation and policy-making processes. This requires consideration of expectations and priorities. Therefore, gender equality is both a human rights issue and a precondition for human-centered development. It is seen that gender inequality in the Turkish Education System is widespread in all levels of education starting from preschool. Gender inequality, which begins in preschool education, increases as the level of education increases. Education at all levels when considered together with the total enrollment rates in the literacy of the population, Turkey is faced with versatile educational inequality. Sayılan (2012) argued that although schooling rates at all levels have increased over the years, in addition to class and regional inequalities, gender and ethnic inequalities remain in place as well as educational policies to compensate for structural inequalities in access to education. Early childhood education in the field of sustainable development in Turkey usually carried out research on the level of awareness and influence; the studies on the curriculum, the school environment and the evaluation of teachers remain insufficient. Gender equality in education means that girls and boys in education are given equal rights, equal opportunities and equal treatment free of all stereotypes. This objective can be achieved through access to education, educational environments and processes, and through plans, programs, policies and practices that take into account the different priorities, needs and expectations of girls and boys.

The Gender Equality in Education Project (ETCEP) is an important project that aims to promote the principle of gender equality among girls and boys in schools and to contribute to the adoption of gender equality in the education system. ETCEP aims to develop tools to make the whole school responsive to gender equality, review educational policies and

legislation, curricula and textbooks, formulate recommendations for gender equality, and communicate them to the authorities, create training packages for educators, and train a large number of educators, starting from the school and its immediate surroundings, creating awareness on gender equality in different layers of society. At the end of the project, a tool was developed for Ensuring Gender Equality for Schools, as a guide and assessment tool for the education-teaching staff and administrative staff at the school. In addition, the capacity of MEB has been developed to disseminate an egalitarian and gender-sensitive approach in the whole education sector. In addition, through the central and local campaigns, the awareness of the students, parents, education personnel and administrative staff on gender equality in education has been increased. When the literature on the subject is examined, it is seen that the importance of gender equality is emphasized to a great extent. Considering the domestic and foreign studies carried out on the subject and the results of these studies, it can be said that there are many attempts to achieve gender equality with various agreements and projects both in Turkey and around the world in recent years. However, when the statistics are analyzed, it can be seen that gender equality is not fully achieved and studies on developing gender equality perception in preschool period are insufficient.

In this respect, it can be said that the studies related to the development of gender equality perception should be increased and diversified, especially in the preschool period, at the earliest age. Educational programs and educational environments should be established that take into account the different needs of girls and boys and focus on the practices in children's rights in schools. Educational policies should be reorganized stronger for this purpose. The number of projects regulating gender perception, such as the Gender Equality in Education Project (ETCEP), which is the beneficiary of the MEB, should be increased at every level of education, especially in basic education. Parents should be made aware of the family environments in which the perceptions of children towards gender equality are laid, and the power of the media should be used effectively in this regard. Finally, children's games, toys and clothes should be emphasized with respect to gender equality and the functionality of the products.